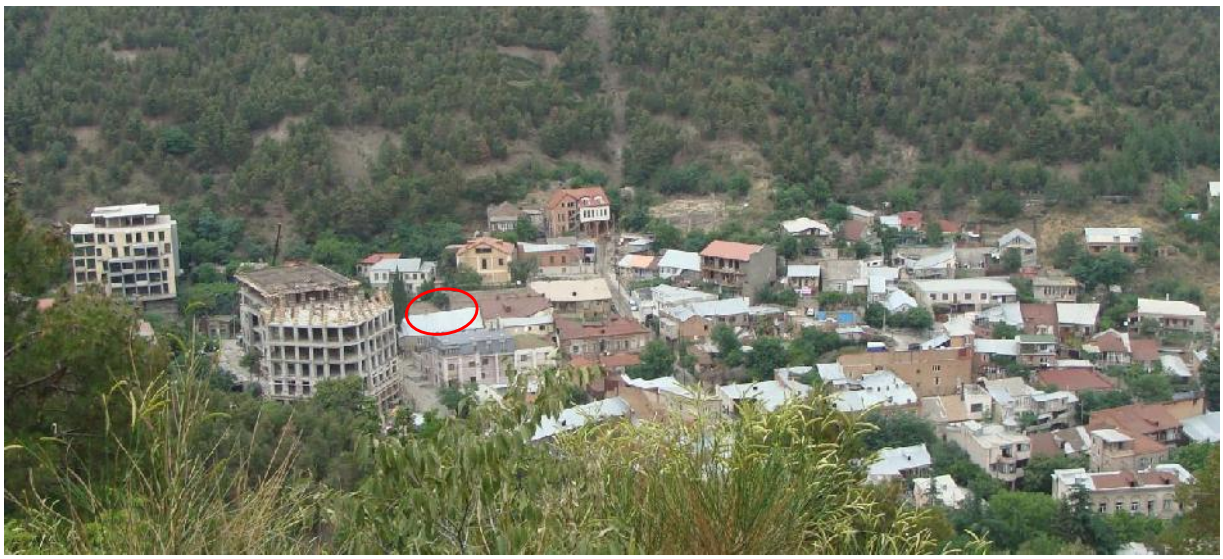
ბოლოს აღმართი №8

(წინასაპროექტო ისტორიულ-არქიტექტურული კვლევა)

საპროექტო ტერიტორია სოლოლაკში ბოლოს აღმართის №8-ში მდებარეობს. საკვლევი უნბნის ქუჩების ქსელის განვითარება სოლოლაკის ქედის დასავლეთ კალთებზე XIX საუკუნის ბოლო ათწლეულებიდან დაიწყო და დღევანდელი სახით ის XX საუკუნის განმავლობაში ჩამოყალიბდა.

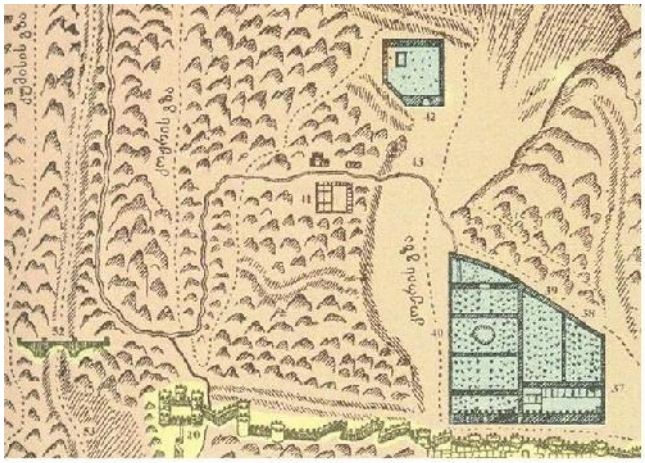
ხედი მთაწმინდიდან საკვლევ უბნზე – 2014 წლის ფოტო.

წარსულში სოლოლაკის ტერიტორიის დიდი ნაწილი სამეფო ბაღებს ეკავა. ვახუშტი ბატონიშვილის 1735 წლის გეგმაზე, იქ სადაც კოჯრის გზა რკალს ხაზავს თბილელის ბაღი იყო. ბაღები თანდათანობით მას შემდეგ გაიჩეხა, რაც უბნის განაშენიანება დაიწყო.

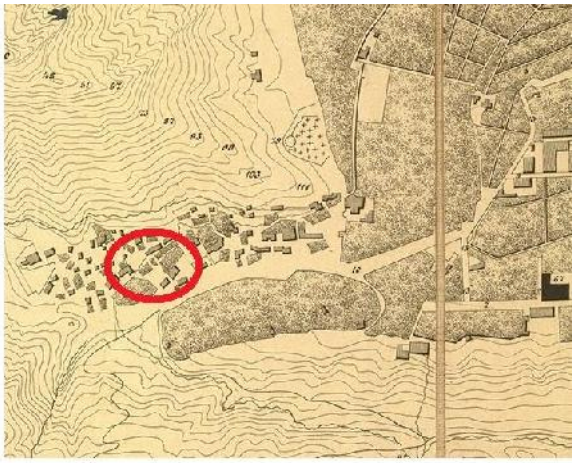
1820-30-იანი წლებიდან მზარდი ქალაქი უშუალოდ მიებჯინა სოლოლაკის ბაღებს. 1844 წლის რუკაზე სოლოლაკის ხეობაში, სადაც ჩვენთვის საინტერესო ნაკვეთი მდებარეობს, ქაოტურად გაშენებული სოფლური ტიპის დასახლებაა.

1867 წლის რუკაზე სოლოლაკის ხეობაში სურათი არსებითად არ შეცვლილა - განაშენიანება კვლავ სტიქიურია, თუმცა ამაღლებისა და კოჯრის ქუჩები უკვე

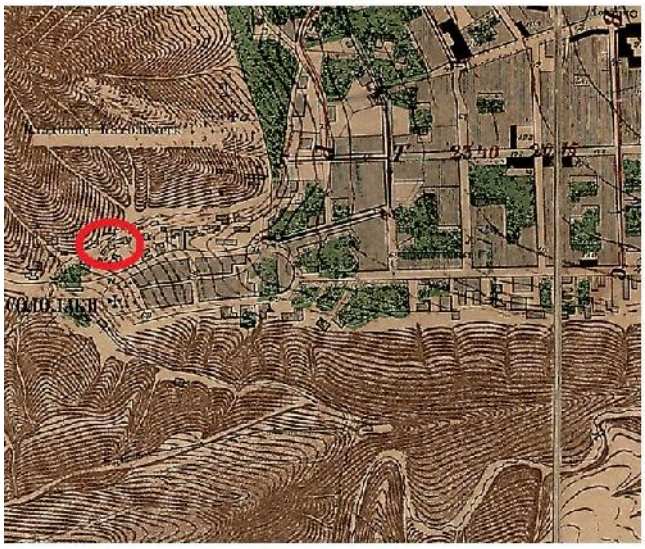
ჩამოყალიბებულია - მათ შესაყართან დგას “ამაღლების” ეკლესია. ამ დროიდან იწყრბა ქალაქური ტიპის პირველი მშენებლობა სოლოლაკის ხეობაშიც, თუმცა დღეს ძველი შენობების მხოლოდ ფრაგმენტებია შემორჩენილი – სახეცვლილი საცხოვრებელი სახლები შეიცავს ძველი ქვის წყობას, ხის აივნების მცირე დეტალებს და ა.შ. 1902 წლის რუკაზე ამაღლების ქუჩის ჩრდილოეთით მდებარე ფერდზე ქუჩების ქსელი, სხვადასხვა ზომის ურბანული ერთეულები, სახლებისა და ეზოების კვარტალშიდა სტრუქტურა უკვე გამოკვეთილია და თითქმის შეესაბამება დღევანდელს.

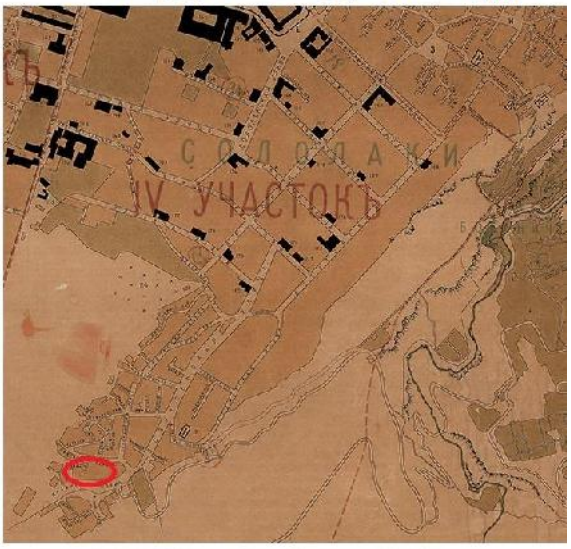
ვახუშტის 1735 წლის რუკა.

1902 წლის თბილისის რუკა.

1867 წლის თბილისის რუკა.

1902 წლის თბილისის რუკა.

მთაწმინდის ციცაბო კალთებში მოქცეული ქუჩები დაგეგმარებისა და განაშენიანების ხასიათის თვალსაზრისით, რამდენადმე ქაოტურია და მოკლებულია არქიტექტურულ-გეგმარებით ორგანიზებულობას. ისინი ვიწრო და უსისტემოდ მიხვეულ-მოხვეული აღმართების სახასიათო ქსელს ქმნის, შენობები ზოგან ტერასულად ვითარდება. ქუჩების კამერული ხასიათი ამ ბუნებრივი რელიეფით ნაკარნახევ უწესრიგობაშიც ნარჩუნდება. ჯერ კიდევ არსებული შიდა ეზოები და ბაღები, რომლებიც საკვლევი უბნის დირებული ნაწილია, თანდათან კარგავს სრულყოფილ ფუნქციურ დატვირთვას.

ბოლოს აღმართი ქალაქს XIX საუკუნეში შეუერთდა და ამაღლების ქუჩის ერთ-ერთ განშტოებად ჩამოყალიბდა. მისი ქვედა მონაკვეთი წავკისის ქუჩის პარალელურად მიემართება, შემდეგ მკვეთრად უხვევს და მთის ფერდობამდე აღწევს. თავიდან მას განაპირა აღმართი (“კრაინი პოდიომი”) ერქვა. ასეა აღნიშნული 1902 წლის რუკაზე. გამგეობის მიერ 1903 წელს შედგენილ ქუჩების სიაში შეტანილია, როგორც ოქროყანის ბილიკი.

საკვლევი მიკროუბნის საერთო ხედი. XX საუკუნის დასაწყისის ფოტო.

როგორც ითქვა, საკვლევი კვარტალი თავიდან სოფლური ტიპის დასახლებას წარმოადგენდა. მისი გეგმარებითი სტრუქტურა რთულმა ლანდშაფტმა

განსაზღვრა – მომცრო სახლები მორგებული იყო ხეობის რელიეფზე, ბევრი მათგანი ბუნებრივ ტერასებზე იყო აგებული. თანდათან "ხეობის" განაშენიანებამაც ქალაქურთან მიახლოებული ხასიათი შეიძინა, გაიზარდა შენობების სართულიანობაც - ძველი, შედარებით პატარა შენობები უფრო მოზრდილმა სახლებმა ჩაანაცვლა. დღეს ბოლოს აღმართის ურბანულ გარემოს XX საუკუნის სხვადასხვა ათწლეულის რამდენიმე საცხოვრებელი სახლი და მომცრო უსახური მოცულობები ქმნის. პირველი მსხვილგაბარიტიანი შენობები აქ ბოლო წლებში აშენდა, რამაც უბნის მასშტაბიც შეცვალა. რამდენიმე წლის წინ ამაღლების ქუჩის ბოლოს – ზუსტად საპროექტო ნაკვეთის მოპირდაპირედ, მრავალსართულიანი შენობა ჩაიდგა, რომლის ტლანქი მოცულობა შემოჭრილია მიმდებარე ქუჩების ვიზუალურ არეალში და მნიშვნელოვნად ცვლის ძველი განაშენიანების მასშტაბს.

შენობა ამაღლების ქუჩისა და ბოლოს აღმართის შესაყართან.

აღნიშნული შენობის უკან სულ რამდენიმე ნაგებობისაგან შემდგარი დასახლებაა მოქცეული. ბოლო წლების სამშენებლო აქტივობის შედეგად აქაც გაჩნდა ძველი განაშენიანების მასშტაბთან შეუსაბამო მოცულობები, რამაც მიკროუბნის განაშენიანების კონტექსტიც დაარღვია, რაც არქიტექტურისა და ბუნებრივი რელიეფის ორგანულობაში გამოიხატებოდა. შეიქმნა შეუსაბამობა მსხვილმასშტაბიან შენობებსა და კამერულ განაშენიანებას შორის.

ახალი შენობები ბოლოს აღმართის განაშენიანებაში.

ბოლო სამი-ოთხი წლის განმავლობაში კი გარემო თვალშისაცემად შეიცვალა. შეუქცევადი სახე აქვს უბნის მასშტაბის გამსხვილების პროცესს.

საპროექტო ტერიტორია და მიმდებარე განაშენიანება

საკვლევი კვარტალი თავიდანვე საცხოვრებელ უბნად ჩამოყალიბდა. მისი გეგმარებითი სტრუქტურა, "გარეუბნის" ცენტრალური ნაწილისაგან განსხვავებით, რთულმა ლანდშაფტმა განსაზღვრა. ბოლოს აღმართი რელიეფს თავისუფლად მისდევს. ქუჩა განსხვავებული სიმაღლის, XX საუკუნის სხვასასხვა ათწლეულში აგებული საცხოვრებელი სახლებით არის გაშენებული. ძველი სახლები უმეტესად სახეცვლილია გვიანდროინდელი მიშენება-გადაკეთებების შედეგად. ზოგიერთი, მდარე არქიტექტურული სახის მიუხედავად, ყურადღებას იქცევს რელიეფზე კარგად მორგებული გეგმარებით. ბოლო

ათწლეულებში აგებული სახლები შედარებით მსხვილგაბარიტიანია, გვხვდება “ბარაკული” ტიპის ნაგებობებიც. საკვლევი ტერიტორიის არეალში არც ერთი ღირებული შენობა არ არის. ოდნავ მოშორებით – ფერდის სიღრმეში ყურადღებას იქცევს ძველი სახლები ხის აჟურული აივნების ფრაგმენტებით.

საპროექტო ტერიტორიის მიმდებარე გარემო.

გაცილებით ღირებული შენობები გვხვდება მიმდებარე ქუჩებზე - ზოგიერთ მათგანს შერჩენილი აქვს ძველი აივნები. წავკისის ქუჩის და შესახვევის განაშენიანებაში, რომელიც ბოლოს აღმართს კვეთს, უკეთაა დაცული თავდაპირველი სრტუქტურა - გვხვდება XX საუკუნის დასაწყისისა და შუა პერიოდის აგურის, ეზოსებისკენ აივნებით გახსნილი შენობები. მეტ-ნაკლებად შენარჩუნებულია თბილისური საცხოვრებელი არქიტექტურისთვის დამახასიათებელი აუთენტური სამშენებლო მასალა – ხე და აგური. გვხვდება

XX საუკუნის დასაწყისის კარგი ნიმუშებიც (წავკისის შეს. №4/8). ბოლო წლებში განხორციელებული სამშენებლო აქტივობის შედეგად აქაც გაჩნდა ახალი შენობები, რამაც ძველი განაშენიანების მასშტაბი მკვეთრად შეცვალა.

წავკისის ქუჩა.

რაც შეეხება საპროექტო ტერიტორიას, რომელიც ბოლო აღმართის №8-ში მდებარეობს, წარმოადგენს 450 კვ/მ. ფართობი გაუნაშენებელი ნაკვეთს. ის ქუჩის წინა ხაზზე, იმ მონაკვეთში მდებარეობს, სადაც გზა მკვეთრად უხვევს და ზედა ტერასისკენ მიემართება. ნაკვეთი სამი მხრიდან არის მოსაზღვრული – ცალ მხარეს ნაკვეთს ბოლოს აღმართის №10-ის ეზოს მომსაზღვრელი ქვის ყრუ გალავანი და ხელოვნური სუბსტრუქცია საზღვრავს, რომელიც ზედა ნიშნულზე მდებარე წავკისის ქუჩის განაშენიანებას ეკუთვნის. მეორე მხარეს კი №6 ორსართულიანი სახლის აგურით ამოყვანილი ზურგის კედელი. ზურგის მხრიდან კი წავკისის ქ. №10 - ახლად აგებული სახლის, ასევე მთლიანად ყრუ ზურგი ემიჯნება. ნაკვეთი ქუჩას ჭიშკრით უკავშირდებოდა, რომლის მხოლოდ ცალი ფრთაა შენარჩუნებული.

ბოლოს აღმართის №6, რომელიც საპროექტო ტერიტორიას ცალი მხრიდან ესაზღვრება, ორსართულიანი, აგურით ნაშენი ძველი საცხოვრებელი სახლია, თუმცა ძალიან სახეცვლილი, მიშენებული მოცულობები სავსებით უსახურია. მას ღირებულებას სძენს რელიეფზე კარგად მორგებული გეგმარება, უბნის

მასშტაბთან შესატყვისობა და თავდაპირველი სივრცითი კონტექსტი, რაც გვაფიქრებინებს, რომ ის ძველი განაშენიანების ნაწილია.

ბოლოს აღმართი №8 – საპროექტო ტერიტორია.

წავკისის შესახვევსა და ბოლოს აღმართის გადაკვეთასთან ორსართულიანი მანსარდით დასრულებული სასტუმროს შენობა დგას, რომელიც მონაწილეობს ქუჩის საერთო არქიტექტურული სახის შექმნაში. მისი სართულანობა რელიეფის მიხედვით იცვლება. მიუხედავად სივრცეში მოცულობების დანაწევრის მცდელობისა, კომპოზიცია ქაოტურია. ორივე ფასადს შვერილი კარნიზები და სეგმენტური პარაპეტები შემოსდევს. შენობა ნალესობით არის დაფარული და შეღებილია მოვარდისფროდ. ქუჩის პირას მდგარი შენობები ერთმანეთისგან სადა ჭიშკრებით არის გამიჯნული, რაც მათ შორის სივრცითი უბეებს ქმნის. ეს

ალბათ ერთად-ერთი დეტალია, რელიეფს თავისუფლად მორგებულ სტრუქტურებთან ერთად, რაც ამ მიკრო-კვარტალში ძველი განაშენიანების "მეხსიერებას" ინარჩუნებს. თავად შენობებს, როგორც ითქვა, მხატვრული ღირებულება არ გააჩნიათ.

ბოლოს აღმართი №6 და №2.

წავკისის ქ. №10 – დღეს და 2014 წლის ფოტოზე.

ტერიტორიის ზურგის ნაწილი წავკისის ქუჩისკენ გადის. რელიეფის ნიშნულების მკვეთრი სხვაობის გამო, განაშენიანება აქ ტერასულია. წავკისისა და ბოლოს აღმართის დონეებს შორისაც დიდი სხვაობა წარმოიქმნება. ამ მკვეთრად განსხვავებული დონეების გამო რელიეფი დიდ როლს თამაშობს განაშენიანების სტრუქტურის ფორმირებაში. საპროექტო ტერიტორიის გვერდის ხაზი, რომელსაც

წავკისის ქუჩის შენობა – წავკისის ქ. №10 - ესაზღვრება, ხელოვნური სუბსტრუქციით არის გამაგრებული.

დასკვნა და რეკომენდაციები

ბოლოს აღმართის დაგეგმარებას თავისუფალი ხასიათი აქვს და მოკლებულია სისტემურობას - ვიწრო და მრუდად განვითარებული აღმართის ქვედა მონაკვეთის განაშენიანება ქუჩის ხაზს მისდევს, ხოლო ფერდის მიმდებარედ ტერასულად ვითარდება.

ხედი მთაწმინდიდან საკვლევ უბნზე – 2014 წლის ფოტო.

ბოლოს აღმართის №8-ში მდებარე ნაკვეთი რამდენიმე წელია ცარიელია. საპროექტო წინადადებით განზრახულია აქ ახალი შენობის აგება. ამგვარი ჩარევა დასაშვებია – მის მიმდებარე გარემოს ღირებულება და ჩამოყალიბებული არქიტექტურული კონტექსტი არ გააჩნიათ. წამყვანი ამ მიკროუბანში ლანდშაფტის თავისებურებაა, თუმცა ტერიტორიაზე ხელახალი მშენებლობისას გასათვალისწინებელია რიგი გარემოებები:

- საპროექტო და უშუალოდ მის მიმდებარე ტერიტორიას არ გააჩნია ჩამოყალიბებული არქიტექტურული კონტექსტი. შესაბამისად, ამოსავალი აქ განაშენიანების მასშტაბია. ახალმა შენობამ უნდა შეავსოს განაშენიანებაში ნგრევის შედეგად გაჩენილი სიცარიელე და გააუმჯობესოს დეგრადირებული გარემო.
- მისაღებია „თანამედროვე“ სტრუქტურის შერწყმა არსებულ გარემოსთან. შესაძლებელია ახალი შენობის არქიტექტურაში, თბილისისთვის დამახასიათებელი სამშენებლო მასალის - ხისა და აგურის – გამოყენება, თუკი პროქტირებისას თავიდან იქნება აცილებული ფსევდო-გამომსახველობა, „თბილისური სტილის“ მექანიკური გამეორება და სხვა; ან შენობის საფასადო სახისთვის უნდა შეირჩეს არააქტიური, სადა კომპოზიცია. არასასურველია მინის დიდი სიბრტყეების გამოყენება.
- შენობის გეგმარებისას გათვალისწინებელი უნდა იყოს ნაგებობის განთავსებითი და სივრცითი კონტექსტი – ამ ადგილას ქუჩის ხაზი მკვეთრად უხვევს და, ამავე დროს, იცვლება რელიეფის ნიშნულები წავკისის ქუჩასთან მიმართებაში. მნიშვნელოვანია, რომ ახალი შენობის მასა არ ამოიზარდოს განაშენიანებიდან, განსაკუთრებით წავკისის ქუჩის განაშენიანების დონეზე.
- გათვალისწინებული უნდა იქნას აქაურობისათვის დამახასიათებელი ლანდშაფტური გარემო, როგორც გადამწყვეტი ფაქტორი განაშენიანების გეგმარებითი სტრუქტურის შემუშავებისას. საკვლევ მიკროუბანზე ხედი სოლოლაკის ქედიდანაც იშლება, თუმცა საპროექტო ტერიტორია თვალთახედვის არეში აქტიურად არ ხვდება – მას მაღლივი შენობები ჩრდილავს. აქ შემდგომი განაშენიანებისას, ანგარიში უნდა გაეწიოს მთის ფერდებს შორის მოქცეული ხეობის თავისებურებებს – არათანაბარი რელიეფით დანაწევრებულ სივრცით სტრუქტურას, ნაკვეთების დონეებს შორის რელიეფის სხვაობას და ა.შ.
- ასევე, მნიშვნელოვანია ამ მიკრო-უბნის მნიშვნელოვანი კომპონენტის, ეზოს შენარჩუნება და ახალი მოცულობის ქუჩასთან ორგანულად

დაკავშირება. დამკვეთს უნდა ეთხოვოს ეზოს, როგორც განაშენიანების სტრუქტურული ელემენტის შენარჩუნება.

- მშენებლობისას გასათვალისწინებელია ინფრასტრუქტურის საინჟინრო-ტექნიკური სისტემის და წინ გამავალი გზის კეთილმოწყობა - შეძლებისდაგვარად უნდა მოწესრიგდეს საფეხმავლო ნაწილი.
- ყურადღება უნდა მიექცეს მიკრო-კვარტალის განაშენიანების საერთო ხასიათს. ზოგადად, ამ ტიპის უბნებში, სადაც თანდათანობით იშლება ზღვარი თავდაპირველ და ახალ მშენებლობებს შორის, პროექტირება ერთიანი ქალაქგეგმარებითი ხედვის ფარგლებში უნდა ხორციელდებოდეს.

ხელოვნებათმცოდნე

მარინა ხატიაშვილი